

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА ЯК ЧИННИК СТАБІЛЬНОСТІ ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

КОРЖЕНІВСЬКА Н.А., К.Е.Н., ДОЦЕНТ, ПДАТУ

Досліджується ефективність виробництва зернових культур на матеріалах Тернопільської області, що дає можливість виявити вплив чинників на її підвищення в умовах стабілізації продовольчого ринку.

Investigated efficiency productions of grain-crops on materials of the Ternopil area that gives an opportunity to find out influence of factors on her increase in the conditions of stabilizing of food market.

Постановка проблеми. У розвитку багатьох галузей економіки нашої держави, і насамперед сільського господарства важливу роль відіграє збільшення обсягів виробництва зерна. Обсяги виробленого зерна в країні та його якість визначають рівень розвитку зернового господарства та є основою формування конкурентоспроможності на внутрішньому та світовому ринках продовольства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням ринку продовольства, зокрема в частині його забезпечення зерновими, присвячено значну кількість досліджень вчених-економістів та дослідників-практиків. Так, проблеми ефективності виробництва зернових розкриваються у працях Саблука П.Т., Шпичака О.М., Бойка В.І, Лобаса М.Г., Волинця В.А., Калюжної О.В., Худолій Л.М., Сайко В.Ф, Губенка В.І., Жмайлова В.М., Андрійчука В.Г., Квапі С.М. та інших. Проблемам підвищення ефективності виробництва зерна в сільськогосподарських підприємствах в умовах формування ринку присвячені роботи К. Макконела, А.Сміта, Захарчука О.В., Калінчика М.В, Федька В.Г, Шовкалюк В.С., Власова В.І., Олійника О.В. та інших.

Формулювання цілей статті. У статті проаналізовано стан виробництва зернових на прикладі Тернопільської області та визначено вплив факторів на підвищення його ефективності з метою стабілізації ринкових ресурсів зерна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення економічної ефективності аграрних підприємств є першочерговим завданням аграрного сектора економіки. Підвищення ефективності виробництва означає, що на кожну одиницю витрат і

застосовуваних ресурсів одержують більше продукції і доходу. А це має велике значення як для всієї національної економіки, так і для кожного сільськогосподарського підприємства та населення країни.

Таблиця 1

Прибуток у розрахунку на 1 ц зерна, 2005-2009 рр.

Види продукції	Роки					Відхилення (+,-), 2009р. до 2005р.
	2005	2006	2007	2008	2009	
Зернові та зернобобові	1,3	3,46	25,49	15,97	13,08	11,78
з них: пшениця	1,12	4,18	20,76	20,68	13,70	12,58
кукурудза на зерно	-4,80	4,09	24,95	4,95	11,60	16,40
гречка	3,74	29,60	37,53	10,21	3,85	0,84
ячмінь	3,97	2,78	12,73	15,4	13,46	9,49
горох	12,77	-1,01	33,98	56,65	38,21	25,44
овес	-6,40	-6,30	9,96	3,66	-8,90	-2,50
інші зернові	-5,38	-4,11	16,41	23,77	33,50	38,88

У сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області (табл. 1) протягом 2005-2009 рр. прибуток у розрахунку на 1 ц зернових культур зріс на 11,78 грн., з них: пшениці – на 12,58 грн., кукурудзи на зерно – на 16,40 грн., гречки – на 0,84 грн., ячменю – на 9,49 грн., гороху – на 25,44 грн., інших зернових - на 38,88 грн. Таке збільшення свідчить про підвищення економічної ефективності виробництва зерна.

Виробництво зерна – діяльність сільськогосподарських товаровиробників, що пов'язана з вирощуванням зерна, забезпеченням внутрішніх потреб України у насінневому матеріалі, зерні для продовольчих, фуражних та технічних цілей, поліпшенням його якості, створенням експортного потенціалу ринку зерна, а також гарантуванням продовольчої безпеки держави за рахунок розвитку власного зернового господарства. [1]. Показником, що виступає індикатором прибутковості виробництва продукції є рентабельність. Вона являє собою важливий показник економічної ефективності сільськогосподарського виробництва, який свідчить про те, що підприємство від своєї діяльності одержує прибуток [2,219]. З

урахуванням цього проаналізуємо рівень рентабельності виробництва зерна у сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області на основі даних наведених у табл. 2.

Таблиця 2

Рентабельність виробництва зерна у сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області, %

Види продукції	Роки					Відхилення (+,-), 2009р. до 2005р.
	2005	2006	2007	2008	2009	
Зернові та зернобобові	3,0	6,6	39,4	21,8	17,4	14,4
з них: пшениця	2,6	8,0	32,6	29,2	17,7	15,1
кукурудза на зерно	-10,0	8,2	41,2	7,7	16,9	26,9
гречка	4,8	31,7	32,6	7,6	2,7	-2,1
ячмінь	8,6	5,4	57,4	17,8	18,3	9,7
горох	29,1	-1,6	42,0	55,0	38,3	9,2
овес	-15,0	-12,0	15,5	5,1	-12,7	2,3
інші зернові	-12,4	-8,2	20,4	25,2	35,9	48,3

У сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області протягом 2005-2009 рр. спостерігається підвищення рівня рентабельності виробництва зерна. Так, за цей період рівень рентабельності виробництва зернових культур зріс на 14,4% і у 2009р. становив 17,4% (з них пшениці – на 15,1%, кукурудзи на зерно – на 26,9%, ячменю – на 9,7%, гороху – на 9,2%, вівса – на 2,3%, інших зернових – на 48,3%). Це характеризує підвищення рівня економічної ефективності виробництва зерна.

На рівень рентабельності кожного виду продукції прибуток від реалізації впливає прямо пропорційно, а собівартість – обернено. За нашими розрахунками у сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області за останні п'ять років рівень рентабельності виробництва зерна підвищився за рахунок зростання прибутку на 15,7%: при зростанні прибутку від виробництва пшениці рівень рентабельності підвищився на 16,3%, кукурудзи на зерно – на 9,9%, гречки – на 0,1%, ячменю – на 12,9%, гороху – на 25,4%, інших зернових – на 41,7%. При цьому із зменшенням прибутку від виробництва вівса рівень рентабельності знизився на 21,8%. При зростанні собівартості

виробництва зерна рівень рентабельності знизився на 1,3%: із зростанням собівартості виробництва пшениці рівень рентабельності знизився на 1,2%, кукурудзи на зерно – на 13,0%, гречки – на 2,2%, ячменю на -3,2%, гороху - на 6,3%, вівса - на 24,1%, інших зернових – на 18,2%.

Проаналізувавши вплив обсягу реалізованої продукції, в тому числі кількості продукції та асортименту або структури продукції; реалізаційних цін; повної собівартості продукції на величину прибутку від реалізації зернових культур в сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області бачимо, що протягом 2005-2009 рр. при зростанні собівартості зернових культур прибуток знизився на 341280,4 тис.грн.: пшениці - на 202946,2 тис.грн., гречки – на 4489,3 тис.грн., ячменю – на 53114,3 тис.грн., гороху – на 6125,5 тис.грн., вівса - на 1871,0 тис.грн. Таким чином, за останні п'ять років спостерігається зростання собівартості 1ц зернових культур на 70,96% (31,18 грн./ц), з них: пшениці – на 79,13% (34,20грн.), кукурудзи на зерно – на 64,63% (27,04 грн.), гречки – на 81,28% (63,74 грн.), ячменю – на 60,10% (27,63 грн.), гороху – на 127,09% (55,87 грн.), вівса – на 64,65% (27,6 грн.), інших зернових – на 115,86% (50,12 грн.). Таке значне зростання собівартості зумовлює необхідність пошуку шляхів її зниження, оскільки зі зниженням собівартості зростає прибутковість підприємства та його економічна ефективність.

Разом із завданням економії витрат у кожній галузі виробництва важливою умовою зниження собівартості продукції є збільшення обсягу валової продукції. Це зумовлюється тим, що розмір постійних витрат господарства (наприклад, витрат з організації виробництва та управління, на амортизацію та ремонт основних засобів) у розрахунку на 1 грн. валової продукції зменшується. Собівартість продукції сільськогосподарських підприємств залежить також від розмірів виробництва та інтенсивності його ведення.

Збільшення обсягу і підвищення рівня виробництва на сільськогосподарських підприємствах зумовлює зниження собівартості не лише за рахунок постійних витрат, а й кращого використання робочої сили, виробничих фондів, кормових ресурсів тощо. Таким чином, змінні витрати на одиницю продукції зменшуються. Саме цим пояснюється зниження витрат на 1 грн.

валової продукції у кращих господарствах.

Висновки. Пропозиція на ринку зерна формується з товарної продукції. Обсяг пропозиції залежить від валового виробництва зерна в господарствах всіх категорій, підвищення ефективності його виробництва. Частка Тернопільської області в державному обсягу реалізованої продукції становить біля 7,5%, що свідчить про відносну стабільність по реалізації зернових на фоні обсягів реалізації держави. Проте значну увагу слід приділяти оптимізації витрат виробництва та підвищенню прибутковості галузі за рахунок поглибленого аналізу ключових факторів впливу.

Література.

1. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Економіка сільського господарства/ П.П. Руснак, В.В. Жебка, М.М. Рудий, Ф.Ф.Чалий; За ред. П.П.Руснака. – Київ, Центр навчальної літератури, 2006. – 488с.
3. Головне управління статистики у Тернопільській області [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ternstat.tim.net.ua/>.